

I

NIKÉ APTEROS JEN PROTO NEMĚLA KŘÍDEL, ABY nemohlo vítězství z Athén, ale chrám její je pobořen a bohyni odnesli, když nemohla letět, a postavili ji někam — bůh ví kam! Po vznešené bohyni Athéně nezbylo nic než sovy v pustých skalách. Ares vězí v uniformě polo bavorské a polo francouzské, Hefaistos kulhá posud, ale ková jen koně švoležerů. Hermes se stal douanistou v Piracu, dává pozor na vaky cizinců, a oslovuje každého: „Jsme zde svobodomyšlni — dáte-li dva franky, nebudu prohlížet!“ Afrodite i Apollo neslouží k ničemu jinému víc než k pojmenování špinavých rybářských barek. Odysseus byl nějaký čas vůdcem loupeživých pallikarů, ale umřel již. Bůh Pan také už hezky sestár; má třiadvacet koz, nejvíc zrzavých, a dojí je po ulicích, žejdlík za dva oboly s podobiznou J. V. krále Jiřího.

Bohové by se mohli stydět! Žádný národ ve světě nedal sobě tak záležet na bozích svých jako národ řecký. Vychoval je nejsouměrnějším rozumem a nejzvučnější harmonií, opěval je nejvznešenějšími hymnami, ubytoval v nejskvostnějších chrámech — přec opustili otce i matku svou, národ i zemi, a nechali je uhynout v bídě nahé a porobě! —

Přijíždíme od jihovýchodu. Na konci skalnatého výběžku, Alkimos, ukazují nám „Themistoklův hrob“. Planý výběžek, nikde pomník vítěze nad Xerxem, snad neobstála mohyla v bouřích půl třetího tisíciletí, jen mělký, podlouhlý hrob zbyl, otevřený, naplněný třpytivou mořskou vodou. Zahybáme dál, koráb zajíždí nízkými majáčky do Piraea, v dálce vidíme strmou, svatou Akropolis. Šedivá, smutná, rozvalená, halící se v charost časného jitra! Její rozvaliny šklebí se na nás do dálky jako zuby mrtvé lebky — jindy odtamtud na plavce svítla kovová přilba, obrovská Athéné Promachos kývala vznešený pozdrav svůj k Piraeu. Tenkrát tu arci dlela chloubá

Athén, pyšné loďstvo, nyní zívá a hrozí několik korábů cizích. Vypláklý hrob, rozvalina, cizota jsou znakem celé nynější Hellady!

Země skoro tak velká jako Čechy má sotva čtvrtinu naší orné půdy, opěvované krásy Arkadie změnila se na holé pláň, bohatství Attiky na nahou skálu. Athény, čítající za Perikla na 200.000 obyvatelstva, mají ho nyní díl as desátý. Ušlechtilý národ jonický stal se pověstným národem smíšenců. Na Olympu, kde bydlela Homérova aristokracie heroická, leda že sídlí loupežník, Zidros, Nikos Tzaras a jeho potomci. Místo Pindarů, opěvujících hrdiny stadia, zpívá slepec písň kleftské a činy pallikarů, místo olympických her leda že venkovan zadupe si někdy albánským krokem k „romaeice“, písni národní. Také Řekové mívali v Delfi svůj kámen posvátný, jenž značil „pupek všehomíru“, nyní je celé Řecko vyhozeno ze středu, odfleknuto daleko stranou. Strašně se na nich vymstily boje jich občanské! Národ, jenž do žaláře uvrhl Miltiada, vojvůdce v bitvách, Fidiáše, vojvůdce umění, Sokrata, vojvůdce myšlenek, stal se pak obětí zrádců. Podlehli Makedóncům, Římanům, křížákům, Benátčanům i „dětem Hagařiným“, Turkům. Klesli k nepoznání a v každém ohledu! Mají krásný mramor bílého Pentelika, nemají sochařů a stavitelů. V škole Platonově vzdělávají zeleninu, v lykeiu Aristotelovu cvičí se vozatajstvo. V platánových loubích tlukou potomci slavíků, kteří šveholili Antigoně — není více Sofokla! Za pomoci cizí vydobyli sobě opět svobody; bili se arci sami také s přirozenou udatností, jako lvi — když ale chtěli svému Markovi Bozzarimu, jenž hrstkou lidí pobil Turka sedmkrát silnějšího, postavit u Missolunghi pomník, museli dožádat Davida, sochaře francouzského!

Eumenidy, vykonavše na národu pomstu, zmizely v černých svých slujích pod athénskou Akropolí. Národ vrátil se ke kolébce, z níž byl před třemi tisíciletími vyrostl na odiv celého světa, poesie žije již jen v pastušské chýši, hrdina se stal pastuchou. Tam poblíž Ilissu, kde v bájíplných skrýších pělly attické nymfy, slyšíš jen kvikot a chrochtání štetináčů. Na Ilissu klepou pradelny prádlo své právě tak, jak před věky a věky jich matky, z nichž sobě Pelasgové loupežně urvali ženy své.

Areopag zpustnul a zemí zuří krevní msta, na již vyhubení byl založen ten Areopag. Hellenové nynější vypravují, že Hellenové staří, Ellines, ani nebyli lidmi, nýbrž tvory báječně obrovitými! —

Zvrhni vše, co ti fantasie kdy kreslila, nebo nech zde fantasii pracovat zpátkem! Jen kdyby to nevypadalo vše, jako by tak bylo odevždy! — „Vyšel si jednou duch a přišel do pralesu. „Jak dlouho stojí zde les ten?“ tázal se myslivce. „Odevždy!“ A přišel duch po tisíciletí zas na to místo a viděl velké město. „Jak dlouho stojí zde město?“ tázal se občana. „Odevždy!“ Uplynulo zase tisíciletí, duch přišel po třetí a viděl jezero. „Jak dlouho je zde jezero?“ tázal se rybáka. „Odevždy!“ “

Athény jsou nyní pohádkou, nejkrásnější pohádkou lidských dějin! A přec ne pohádkou! Eleusinské mysterie odvanuly, lýra a flauta oněměla, chrámy a sochy rozdrobily se v písek — zůstala díla básníků, slovo zvučnější než hudba, ohnivější než barva, plastičtější než mramor! Obnov sobě podle nich obraz dávný, můžeš-li, ale ne zde! Tamhle máš ulici Sofoklovu, Euripidovu, Periklovu, zde Demosthenovu, Diogenovu — nevcházej do nich! Nechod' vůbec do Athén, je-li ti milý sen!

II

PRVNÍ NÁVŠTĚVA ATHÉNSKÁ ODBÝVÁ SE VŽDY na Akropolis. Jdem tam, abychom se poklonili šedým dějinám, démantovým ctnostem občanským, nedostíženému umění — a abychom pohřbili pod modrým tím nebem hellenským nejpěknější své sny. Jak smutně se pak kráčí zas s hory dolů!

Attické hory vybíhají jako v polokruh. Pak je pláň, šířící se východně k moři, k Faleru, a jižně opět k moři, k Piraeu, as hodinu dlouhá, tolikéž široká. V severním konci té polokrouhlé planiny stojí Athény nové, částečně na témž místě, co Athény staré; jsou tedy na hodinu vzdáleny od svého přístavu Piraeu, s nímž je pojí silnice a železnice — jediná v celém Řecku. Návrší pak, na němž trůní Akropolis, jako by sobě bylo odskočilo od ostatních hor trochu dále do pláně, vypíná se zcela samostatně, as jak Říp náš z roviny. K dvěma stranám je dosti strmé a lákalo tedy k opevněnému sídlu. Za

nyňjší doby by jeho výška arci byla výhodou jen skrovnou, blízký Lykabet, nebo i Museion byl by nebezpečným souse- dem, avšak staří neznali prachu, a již Pelasgové měli zde své opevněné sídlo. Za attických králů, za tyranů Pisistratidů byla Akropolis pak jaksi vrchem zámeckým, Hradčany, pozděj za nejkrásnějšího rozkvětu i nejvytříbenější vzdělanosti byla sídlem krásy, podivu hodným bydlištěm umění věnovaného bohům, jich palácem — „nevyrovnaným, posvátným darem nebes“.

Po mírném svahu západním, kolem bílého, mramorového divadla Dionysova a odeonu Herodova vyjíždíme k prostran- nému vchodu. Projdem klenutým průjezdem, nádvořím, vy- sokou zdí, zase dvorkem, pak malými schůdky a jsme v Pro- pylaeích!

Jsme na místě, kde skvěl se křišťál šťastného jonického ducha a kam upínají se nejstarší, až homérské pověsti. Na místě, kde rozkvetla Solonova ústava, kde lid po prvé slouchal seřazeným zpěvům Homérovým, kde pěl Anakreon, kde vanul dech vznešené Athéné Parthenos. Mžikem jako by tě ovanuly věky a věky! Vidíš děje, postavy, slyšíš zpěv, rostou ti myš- lenky. Miltiades, vítěz marathonský, Themistokles, vítěz sa- laminský, byli zde věnčeni. „Zlatý vládce“ Perikles sídlél zde, kdy tragedie po staletém sotva trvání se povznesla již na Aischyla, Sofokla, Euripida, komedie na Aristofana, kdy pěl Thebán Pindar a psal Herodot, „otec dějepisu“. Zde skvěla se úchvatná díla Fidiášova, zářily propylaey Mnesiklovy, pyšnil se chrám „neokřídleného vítězství“, vznášelo nedostí- žitelné Parthenon, stálo čarokrásné Erechtheum! —

Avšak — řádky tyto jsou věnovány životu, a co zde bylo, nestačí víc ani starožitníku! Žádná sebe šťastnější fantasie není s to vystavit sobě znovu Parthenon, jakož ani orlí myš- lenka neobemkne dolejší chrám Zeusův, k němuž gigantický základ dal již Deukalion. Na velmi mírném povrchu Akropolis, sotva tak velké jak naše náměstí Staroměstské, bylo vše stla- čeno, a ze všeho zbylo sotva dvacet celých sloupů, ani jediná celá římsa mramorová! Ostatní je rozvalina, drobtý, písek. Bůh ví kolikrát byla dobytá a pustošena, z hellenského převrá- cena na křesťanské, z křesťanského na mohamedánské. Z Par-

thenonu stal se během časů kostel, Panagia, a z Fidiášovy, ze zlata a slonové kosti vykouzlené obrovské Athény — „nejsvětější Panna Maria“! Přišli Turci a z Panagie stala se zas mešita a zlato a slonová kost zmizely někde v Cařihradě. Z Erechthea, kde už Poseidon vykouznil slaný pramen a bohyně Athéné první strom olivový, učiněn harém. Přec bylo prý ještě mnoho zachováno, až to rozbily pumy Morosiniho. Pak přišli Angličané, Francouzi, Němci, kradli a loupili, pověstným stal se lord Elgin, který odvážel vše napořád, Bavoři, kteří oblažili Helladu největší krádeží. Jak směšno, že nyní chodí za tebou po Akropolis všude strážce! Nenabereš přec písku do kapsy, utrhneš si nanejvýš žluté kvítko, pučící z písku!

Železité částky mramorů oxydovaly, povrch zbytků je pokryt rezem červenavým. Aerugo nobilis je zde na všem všudy, ulehá i na naše myšlenky, které by se tak rády vryly do zářící té minulosti. Vždyť vše tak nalehavě šepce k nám! Jaký rozhled! Pod námi přísný Areopag, kde sami bohové rozhodovali již nad Arem, bohem války, vlevo od nás šíří se Pnyx, na němž po věky byly nejdůležitější schůze Athénských, a kde mluvil Demosthenes. Tamhle skalní vězení, kde umřel Sokrates, o kousek dál místo, kde sveden boj s Amazonami, hrob básníka Musaea, hrob vojvůdce Kimona, zde Theseův chrám, „uvnitř bůh a zevnitř činy jeho“, a tamhle za Ilissem stadion, sláva athénských zápasů. Onda, na jihu zahrady zámecké, učil Aristoteles v Lykeiu svém, onde zas na cestě k vinohradům vesnice Kefissia, rodiště Menandrova, rozkládalo se sídlo cyniků, a nedaleko od Kefissu, vyschlého a smutného, zelená se škola Platonova. Vidíte tu malý pahrbek Kolonos, na němž dotrpěl nešťastný Thebán Oedipos, a vesničku Patissia, jejímž občanem byl Sofokles. A zase vesnice, Ampelokipos, staré Alopeke, kde se narodili Aristides a Sokrates, tamhle Lakiadai, odkud posli vojvůdci Miltiades a Kimon, a zde někde k východu Halimos, rodiště Thukydidovo. Ale ani památky už po místě tom, pusto a mrtvo po celé pláni až k Faleru, mrtvo na Faleru, mrtvo v Piraeu, pusto na moři a němo na těch hornatých ostrovech, po nichž rozlito fialové světlo, krásné k nepopsání. K jihu za plání hora, v níž se skrývá svatyně Dafny, kde Theseus Prokrusta na vlastním jeho

loži umučil, a za níž truchlí Eleusis, sídlo víry v nesmrtelnost duše a — pomíjejicnost všeho tělesného!

Pominulo skoro vše. Národ zchudnul, zbídněl, mramor ustoupil zas hlíně a jeskyni, státník, básník a heros pastuchovi. Ale nejsou víc „žebráci a pastuchové bohorovní“, o nichž Homér píše.

III

NAŠE PLZEŇ JE ZROVNA TAK KRÁSNA JAKO ATHÉ-ny nové a naše Prachatice jsou mnohem zajímavější. O některý ten starý černý dům a o pořádné dláždění je Plzeň ještě hezčí. Že prý staré Athény také neměly žádného dláždění, povídá se, alespoň v tom jsou tedy nové starým podobny! Zemi kryje makadam, hodně špatný, a chodník je od vozové cesty oddělen strouhou, do níž se lije všechno. Město má vlastně jen dvě hlavní třídy, dlouhé a křížující se, Aeolovu a Hermovu. Ostatek je smutek, samá nepravidelnost, bouda, zbořenina a nejpravější jižní špína. V postranních částech je protivno jako v Cařihradě, jenom stafáže je jiná: místo prašivých psů zrzavé kozy.

Nekrásnější stavební materiál mají na světě, bílý mramor Pentelika, kámen plný světla a vzduchu, přec z něho staví jen důkazy duševní tmy. Nelhu, pravím-li, že v celých Athénách není jediného poctivého, „athénského“ stavení. Královský zámek vypadá jako nemocnice, hotely — uvnitř zde ostatně dosti dobré —, úřady, vše a vše v nejstřízlivějším činžovním slohu. Chtěli universitní budovou podat jaksi důkaz klasického svého epigonství, povedlo se jim to ale jako venkovskému kantoru skladba nových „Hugenotů“! Vystavěli si také kathedrálu — „zvrát, noho, stopu svou“! Menší domky jsou velmi prakticky zařízeny, světnice a chlív zároveň; z okna hledí domácí pán nebo jeho osel — osel se rozkřikne, celá ulice odpovídá, a již jako by celé Athény stály u pily a řezaly prkna! — Poměrně imposantní je toliko počet dobročinných ústavů veřejných. Národní píseň řecká tak často žaluje na „dalekou a smutnou cizinu“, přec jde velký počet Řeků do světa, vydělávají miliony a obětují je pak své vlasti.

Jakýže to zde mají skvostný materiál, vidíš na hřbitovech: náhrobky jako padlý sníh, třpytící, lesknoucí se v slunci, že až oči bolí. Ale umění také na těch náhrobcích zde není, reliéf jako reliéf: uletující duše, loučící se příbuzní, vše podle právě vykopávaných reliéfů starých. Umění je zde šablonou jako v Egyptě, „takhle se dělá jezdec a takhle kůň“. V akademii viděl jsem také obraz pocházející od malíře Řeka; je tuze vážen, obrazí známou událost missolunghskou a nestojí za nic. A divadlo — co je divadlo? Jednou v Řecku divadlo kvetlo, mezi mramorovými křesly divadla u Akropolis je také jedno čestné, na němž co dozorce a referent seděl sám bůh Dionysos — ovšem neviditelný jako sv. Jakub na patriarchálním křesle jerusalemských arménců — nyní mají tu po čtyry měsíce špatnou italskou operu a křičí „brava“ a „bravi“! Hudba domácí je representována několika kluky, kteří se tváří být slepými, pak hudbou vojenskou. Není v Athénách větší večerní rozkoše, než sedět na prostranství Zevsova chrámu. Když stříbrný měsíc se byl vyhouplul do výše a vše vůkol je oblito jasným zeleným světlem, tu pak ten zbylý tucet věžitých sloupů, zbylých z půl druhého sta, oživne životem obrů, korinthické kapitály jich jako by teprv tohoto večera byly rozkvetly, zdá se ti, že cítíš vůni olympické noci, že kolem tebe proudí život starý, již již bys se vmyslil v celý ten proud zlatého věku — ona ale hraje ta vojenská hudba vedle a jdeš raděj spat!

Osmělil jsem se nazvat kdysi Paříž moderními Athénami. Dědicem klasických Athén co do života i do ducha. Nyní mohu dodat, že nové Athény jsou právě tak centrem všech Řeků jako Paříž celé Francie a že Athény na Ilissu hodně mnoho zas se pitvoří po Athénách na Sekvaně. Arciť se člověk ušklíbne, když vidí zde tu „Place de la Concorde“, bez historie a bez krásy! Také „boulevardy“ si zde udělali — bez lidí, bez krámů, bez kaváren i — bez stromů. A přec by sem mohli vkouzlit celou omamující vegetaci! Podívejme se jen do toho malého, ale čarovného parku za královským zámekem. Růže se tu pnou až do vrcholů obrovských dubů, bílé a červené oleandry tvoří vysoké ploty, malvy vypadají obaleny květem jako velké štuce, aloe stílí dvousáhový květ do výše,

palmy nesou velké, královské koruny, půl stopy dlouhé jehličí šelestí jako delfskými zvěsty, granátové květy svítí nad keři, pernatý, krásný strom pepřový naplňuje vzduch vůní, zraje svatojanský chléb i ananas, traviny jsou plny velkých květů a rozseto v nich jako zlata krásných oranžů, jichž nikdo ani nesbírá. To řecké nebe je přec ještě teplé! —

Nejzvláštnější dojem činí athénská sněmovna, střed nynějšího veřejného života řeckého. Není k němu ze starého Areopagu tak daleko, jak někdo pravil, „ce n'est qu' un pas“, jen tak několik tisíciletí. Pomyslete si taneční síň v některém venkovském městečku našem, ale ne právě některou z lepších, a máte athénský parlament. Nevelká, podlouhlá, čtverhranná síň. Po jedné straně, na dřevěných sloupech, kruchta co galerie. Sloupky jsou zalepeny modře pokaňhaným papírem, řady jako v našich školách vystupujících prostých škamen jsou pokryty roztrhaným zeleným sukmem, nikde ani kousek pozlátka, žádná politura, žádná okrasa, jen v hnědém rámečku malá lithografie J. V. krále, jako by ji z českého kalendáře vyříz. A teď si pomyslete, že tu není ani jediný kněz, poněvadž žádný nesmí být volen, a že tu není ani jediný šlechtic, poněvadž v Řecku vůbec žádné šlechty — a národ že je přece a doopravdy svoboden! Člověk by neuvěřil!

IV

ŽIVOT PO HLAVNĚJŠÍCH ULICÍCH A TRŽIŠTÍCH athénských je dosti pestrý. Zvláštní směsina, jaké zas jinde nenajdeš. „Evropsko-řecko-albánské“, řekl bych na př., abych vůbec něco řekl. Zde hranatý chlap v houni, tam hubené chlapisko v cylindru, voják v uniformě francouzské, policajt ve fraku jako uvařený rak, slečinka s grisetním kloboučkem a venkovanka s fezem na černých copech. Vše je smíšeno jako potpourri, vše je ale pánem. V mizerně upraveném „kafeneionu“, se špinavými stoly a slaměnými, potrhanými sedadly, sedí elegant vedle pastuchy, a všichni cucají dlouhou rouru svého nargileh, jež jim byl sklepník rozdmychal a pak konec troubele špinavou svou zástěrou utřel. Pěkný kuň jízdeckého důstojníka kluše zcela kamarádsky „boulevardem“ vedle mezka

venkovanova — ať na koni, ať na mezku, prostý Řek sedí vždy po žensku, stranou.

Krámy tě tuze nepoutají, luxu je v nich nesmírně málo. Ledaže se zastavíš před dílnou krejčího, jehož výloha skvostnými kusy národního kroje láká. Ihned vyjde pan mistr z dílny; zalichotils mu, že jsi se zastavil. Zve dovnitř, ukazuje přeskvostný šat celý, právě dohotovovaný. Slyší sice, že novorecky neumíš, přece se srozumí. Ukáže na vestu — „Basilevs tés Hellados!“ — napíše na stěnu číslici 2000, řekne „drachmé“ (frank) a již víš, že to svršky i spodky pro pána krále a že stojí tolik a tolik. Národní kroj zde silně mizí. Je zase smíšeninou jako národ sám: perská sukně, albánská vesta, srbský fez, nebo pytlíková čepice neapolského rybáře. Hlavním znakem řeckého kroje je, že je všem všude malý. Kazajka, obyčejně tmavá, je vlastně vestou bez rukávů, napřed k nedopnutí, vzadu od dolejška až ke krku rozstřížená. Košile bývá obyčejně dosti bílá, jenže plna bleších známek. Kolem boků vine se šál nebo pás, pak přijde sukně, bílá, plná říz, sáhající ale jen nad kolena. Pak přijde těsně přilehající punčocha, pak nízké střevíce, špičaté, napřed s rosetou hezky velkou, čím větší, tím svátečnější. Vše to se doplňuje houní, pěkně střižnutou dle postavy, s řízami a formou malebnější než uherský dolman. Po šatu, zvláště po vestě, naseto plno stříbrných knoflíků i jiných stříbrných baňatých okras.

Vzdor všem archeologům jsem přesvědčen, že občanský kroj starých Hellenů nebyl tak malebně jednoduchý, jak jej vidíme na sochách a reliéfech. Jako ve všem zajisté že také v sochařství panoval především nejjemnější takt, přemýšlení a krasochuť; sochař učinil kroj, jak ho potřeboval, a naši sochaři, místo věčného nářku na nemalebnost kroje moderního, učinili by líp, kdyby také trochu přemýšleli. Arciť jednodušší byl kroj v Helladě staré než nové, také as lacinější. Když přítel Sokrates vzal plášť, aby si vyšel, musila zůstat jeho milovaná choť Xantipa doma, a když dali plášť do prádla, musili dřepět oba za pecí.

Xantipy moderní — ona prý ta stará byla vlastně vzornou ženou a ne tak zlá, jak ji mužská pomluva dolíčila — mají kroj mnohem jednodušší. Attičanka má šat čistě albán-

ský, na výletu do Eleusis viděli jsme je v bílých, černými obrubami okrášlených a zcela hladce splývajících rouších. Na prsou mají velkou stříbrnou sponu, obyčejně pěkně pracovanou, na hlavě fez, posázený stříbrnými a zlatými penězi jako šupinami — fez nevyjímá se na ženské hlavě nikdy dobře, jsou-li vlasy v copech, a ne volně upraveny. Athénský „krásný svět“ nosí se ale již zcela moderně.

Krásný svět! Byly-li současnice Alkibiadovy zrovna tak krásny jako jsou Athénky nynější, nebylo arci těžko tvořit Venuše: sochař by mohl z nich vzít kteroukoli — jedna je jako druhá — udělat všechno na ní jinak a Venuše je hotova. Avšak jistě byly ty staré, klasické, když byly ještě mladými, nepoměrně krásší; ta krása jejich, zhlížející se tenkrát v hladkých kovových zrcadlech, zmizela a vypadá zas jako ta zrcadla, zašla teď a museálně zrezovatělá. Kdo chce vidět krásnou Řekyni, musí jít do Malé Asie, na př. do Smyrny, tam co děvče to květ; v Athénách mně všechny holčičky připadaly jako vandrující zimnice. Staří Řekové líčili na svých sochách, kvůli dojmu, barvami oči, šat atd.; mladé Řekyně mají se za potomkyně těch soch a líčí se do zelena a do modřin. Nynější malba řecká nestojí za nic, ani ta na tvářích! Nejspíš ale se ty tváře Athénčikům přece líbí a pro nás, cestující Evropany, jsou „dosti dobry“, jako tam ty zříceniny na Akropolis.

Nevdané panenky jsou prý pravzorem cudnosti, paničky pak nesmírně pečlivy o zdatné rozmnožení hellenského národa. Zde nekvete jižní obyčej, jenž doporučuje vražedné pomůcky, jen aby se rodina přespříliš nerozmnožila. Naopak je Athéňanka nešťastna, není-li matkou. Na jižním svahu Areopagu je jak sklo hladký balvan skalní. Která dáma — ale v kroji, jakého užívala Eva, než užívala fíkového listu — po něm se třikrát sveze, nepotřebuje dle pověry jít ani do Františkových lázní a stane se jí, co se stalo Abrahamově Sáře vzdor tomu, že byla už tak stara. Jak povídám, balvan je už jak sklo hladký.

CO MOŽNÁ BRZY HLEDÍM SE V KAŽDÉM MĚSTĚ dostat na trh, tam podle kup, krámů a lidí nejrychlejš pozná se zvláštnost. V „Athénách nikam daleko“, a dostanem se na neprostranné tržiště dosti rychle, nezdrží-li nás někde houf uličníků, kteří každého cizince zde pronásledují jako muškyta, nebo nepřejde-li nám cestou nekonečně dlouhý pohřební průvod. Tu pak na chvílku zastavme. Kostelní fánge a ministranti jdou napřed, pak nese kdosi rakevní víko, pobité stříbrem, pak nesou na marách v spodní části rakve umrlice s odkrytou tváří. Šaty a střevíce jsou na mrtvole rozstříhány a roztrhány; učiněno tak proto, aby umrlec alespoň v hrobě měl před pověstnými novohellenskými zloději pokoj. Za umrlým jdou mužští příbuzní a přátelé; ženské příbuzné, které byly v domě odzpívaly pohřební písně, myrologie, sedí prostovlasy ve vozech. S koní vlají černé fábory, i biče vozků jsou ozdobeny flórem černým.

Avšak také na tržišti najdem těch zvláštností málo. Rybí trh je zcela obyčejný, ledaže polypy na něm u velkém množství a sardin, naložených do červené papriky, obrovské bečky. Řezník má skoro jen ovčí a kozí maso, a každou vyvěšenou kýtu ozdobuje pozlátkem. Nápadni jsou toliko přčetní prodavači pijavek, předního to materiálu řeckého lékařství. Pak ještě prodavači dřevěných dýmek a holí z Archóvy, a hrnčiči, jichž nádobí nahrazuje také sudy; vidíš tu právě takové dvouvederní džbány a kbelíky, jaké se vykopávají v Pompeji. Nepěkné podívání je na krámy máselníkův, také máslo je tu jen kozí a ovčí, mazavé, špinavě bílé. Vyjma celé stodoly rozinek, nemá Řecko pražádných přírodnin, které by vyváželo. Pardon, zapomněl jsem na slepce! Devět vesnic údolí kluzunského, na březích krathinských, má výhradný privilej dodávati do Turecka lidi cvičené na slepce. Viděl jsem na dřevěném, přes Zlatý roh vedoucím mostě v Cařihradě přecházeti takové chlapíky a podivil jsem se jich mistrné přetvářce.

Kousek pořádného másla dostaneš leda ve velkých hotelech k snídani, ku které ti také dají mísku medu, oranžové barvy a ostré chuti. Jídelní list uvádí jej co „med z Hymettu“,

tedy co výrobek potomků oněch včeliček, které malému Platonovi med na rty kladly. V hotelu dostaneš také chutného zelenavého sýra kandijského, opojné mastiky a sladké „konservy“ (nakládané ovoce) chiosské, ouhořů z Topolie a vín ze všech konců Řecka. Všechna ta vína jsou nesmírně ostrá, chuť jejich má cos vulkanického, likérového. Již od starých Egypťanů naučili se Řekové do vína dávat pryskyřici a dávají ji posud. Pověstná jsou likérová vína helikonská, pak Patras z Morey, Kefissia, Santorin, bílé víno santo a pravý malvaz z Kyklád. Pozoroval jsem v Eleusis popíjející sedláky. Než se napije, vylije trochu co oběť na podlahu, a zcela nikdy nedopije, koná opět libaci. Pijí vůbec velmi střídmě. Žebráka jsem neviděl v Athénách ani jediného, opilce jen jediného, a byl to — námořník ruský.

Nynější řecký lid, lid smíšený a také jazyka smíšeného (bez duálu již i optativu), je dobře i zle pověstný po březích Středoziemního moře. V každém městě kupčí, v každém přístavu je i mezi barkáři plno Řeků. Rozšiřují se dál a dál a s nimi špatná pověst jejich. I národní píseň se jich bojí a valašská praví:

Bůh osvětliž tě světlem svým —
bys v Řeka nikdy nevěřil,
sic zlomí vaz ti dozajista!
Řek divoký je, jizlivý,
je bolák nezhojitelný,
jenž prožere se až ku kosti.

Cizinec se jim vyhýbá, jen Maltezák těší se pověsti ještě horší než Řek. Obchod s Athénami na př. proto nerozkvítá, že není pravých záruk; třikrát bankrotovat za rok je tam obchodníku pravou hračkou! Mravně neurovnání jsou duševně přec bohati. „Možno, že ještě některý Arménčan mohl by být hloupý — ačkoliv jsem ještě takového nepoznal — Řek ale najisto žádný!“ pravil nám muž v Orientu již přes třicet let působící a studující. Skoro každý Řek těší se přirozenému řečnickému talentu. Nedělního času hromadí se po Athénách lid kolem nároží, kterýkoli prostý venkovan roz-

kládá tu o politické situaci, se zářícím zrakem, živým posuňkem a za všeobecného souhlasu. Rovněž přirozena je jim mužná odvaha a srdnatost. Když nemá měšťák právě nic lepšího co dělat, vyjde si trochu ven a loupeží. Jedinou dobrou jeho vlastností je pak jakás rytířskost, za prvé jsou šetrní k ženským a za druhé neužívají banditské dýky a bambitky, nýbrž řádné ručnice a poctivého handžáru. Athény jsou stále „en prison“, i silnici z Athén do Piraea musí vojsko ve dne v noci hlídat, aby někoho z ní neodnesli do hor. Loupežníků užívá i politická oposice, aby nepříjemnému ministerstvu zasadila ránu. Výminečný stav nesmí se totiž dle řecké ústavy nikdy a nikde v zemi zavést, proto také raději vláda, a to dosti často, se zvláště nebezpečnými loupežníky vyjednává. Vidíš ty pány „loupežníky v pensí“ procházet se po Athénách, ctihodné jich postavy, často již stříbrovlasé, roztahují se pohodlně v kafeneionu přímo naproti královskému zámku a pojídají zmrzliny.

Ale cizinci je pak pobyt nepříjemný, výjízdky z Athén do kraje skoro nemožny. Plánem našim bylo podívat se jednou do Eleusis, pak na Marathon, kde právě bylo několik Angličanů ubito. Ihned to hostinský oznámil vládě a vzkázáno, že vojsko půjde s sebou. Bránili jsme se proti tomu, spolehající na vlastní zbraně, a také nám tedy dovoleno, že alespoň na Eleusis smíme bez průvodu. Sotva jsme ale vyjžděli z města, již nás obklopila četa dragonů a neopustila až do návratu za noci! K Marathonu měli jsme nato dostat třikrát tolik vojska — nechali jsme Marathonu raděj být.

Hrdinnost suliotská vře Řekům ve všech žilách. Stále mají chuť na „město“, jakž národní píseň Cařihrad nazývá. „Dejte nám jen dost ručnic, a za čtyry neděle jsme v Cařihradě!“